

Fellegi Zsófia – Vadász Noémi

Digitálisbölcsészet-oktatás Magyarországon

Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa a digitális bölcsészeti oktatást Magyarországon, valamint ismertesse a digitális bölcsészet iránt érdeklődő hallgatók és kutatók előtt álló lehetőségeket. Mivel a hazai digitálisbölcsész-képzés erőteljesen összefonódik a számítógépes nyelvészettel, így a digitális bölcsészet rövid körülhatárolása után gyors betekintést nyújtunk a számítógépes nyelvészet tudományterületére. Ezután a számítógépes nyelvészettel és a digitális bölcsészettel kapcsolatos szakok, szakirányok és specializációk bemutatása következik, melynek során a jelenleg is működő, valamint a már megszűnt fontosabb képzéseket vesszük sorra.

Két összefonódó interdiszciplína: a digitális bölcsészet és a számítógépes nyelvészet

A digitális bölcsészet viszonylag fiatal tudományág, elnevezése – ahogyan Matthew G. Kirschbaum írja¹ – eleinte csupán néhány kutató közös megegyezésén alapult (a *digital humanities* nyert az *ehumanities* és a *humanities computing* fogalmakkal szemben), majd 2005-re terjedt el, amikor megjelent a *Companion to Digital Humanities* című tanulmánykötet, valamint ekkor véglegesítették a legnagyobbá vált digitális bölcsészeti ernyőszerkezet, az Alliance of Digital Humanities nevét. A 2008 óta létező THATCamp (The Humanities and Technology Camp) 2010-ben adta ki kiáltványát (*Manifesto for the Digital Humanities*), amelyben megfogalmazták

---

¹ Matthew KIRSCHBAUM, *What Is Digital Humanities and What's It Doing in English Departments?* = *Debates in the Digital Humanities*, szerk. Matthew K. GOLD, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2012, 3–11.

a csoport irányelveit, céljait. A kiáltványban a digitális bölcsészetet „transzdiszciplínának” tartják, amely a társadalom- és bölcsészet-tudományokon alapul, és hasznosítja a digitális technológiákat és szemléletmódokat. Patrick Sahle egyik legfrissebb előadásában² a digitális bölcsészetet úgy definiálta, mint hidat a hagyományos tudomány és a modern, számítógépes technológiák között. Ennek mentén alkotta meg a digitális bölcsészet három szférájának modelljét (ld. 1. ábra).

1. ábra: Patrick Sahle: A digitális bölcsészet szférái³

Sahle modellje szerint a digitális bölcsészet felfogható a hagyományos diszciplínákon belüli speciális részterületek összességéként; a középső szféra azt mutatja meg, hogy a digitális bölcsészet új kutatási témák, önálló szakdiszciplínák csoportja, míg a modell központjában a digitális bölcsészet már mint önálló tudományág áll. Sahle az előadásában felhívta a figyelmet a modell szférái kö-

² Patrick SAHLE, *On the Ongoing Formation of Digital Humanities – A 2018 Snapshot*, DH_BUDAPEST_2018, ELTE, Budapest, 2018. 05. 28.

³ Patrick SAHLE, *Digital Humanities? Gibt's doch gar nicht!*, Zeitschrift für digitale Geisteswissenschaften (ZfdG), 2015, DOI: http://dx.doi.org/10.17175/sb001_004, http://www.zfdg.de/sb001_004

zötti feszültségekre: a külső szféra kutatói szerint nincs szükség a digitális bölcsészetre mint önálló tudományágra, míg a digitális bölcsészek szerint az, ami a külső szférában zajlik, nem digitális bölcsészet. A középső szféra kutatói – Sahle szerint – néha a digitális bölcsészetet, néha más tudományágak részeként tekintenek magukra. Ez a modell – vagy ahogyan Sahle nevezte: térkép – segíthet eligazodni az egyes tudományterületek közötti „határvitákban”. Arra, hogy a digitális bölcsészet önálló tudományág, Sahle szerint – azon túl, hogy számos ismert tudományos folyóiratban jelennek meg publikációk, és rengeteg konferenciát rendeznek a témában – a legerősebb érv az oktatás. Az elmúlt évtizedben digitális bölcsészeti alap- és mesterszakok jöttek létre, tanszékek, kutatócsoportok és központok foglalkoznak a digitális bölcsészet oktatásával. Sula, Hackney és Cunningham 2017-es tanulmányukban⁴ összegyűjtötték az angolszász területeken működő digitális bölcsészeti képzéseket és programokat, majd ezeket az adatokat összehasonlították az európai országok adataival. Az eredményekből látható, hogy 2008-tól radikálisan emelkedett a digitális bölcsészeti képzések és projektek száma. Míg az európai képzések nagy részén mesterszakos diplomát szerezhetnek a hallgatók (pl. Universität Trier), illetve több egyetemen lehetőség van BA- (pl. Universiteit Utrecht) és PhD- (pl. University of Zagreb) képzés elvégzésére is, az angol-amerikai képzések általában nem adnak diplomát, a képzéseknek nagyjából a kétharmadát nem az egyetemek szolgáltatják. Az egyetemek képzései is nagyon eltérő képet mutatnak: van olyan egyetem, ahol a digitális bölcsészet minor szakként (pl. Australian National University), specializációként (pl. Michigan State University) és szakirányként (pl. University of Georgia) végezhető el; több egyetem szakirányú továbbképzést nyújt (pl. Stanford University, University of Iowa) és csak néhány egyetemen van lehetőség BA-, MA-, illetve PhD-képzés elvégzésére (pl. King’s College London, National University of Maryland).

---

⁴ Chris A. SULA – Sarah E. HACKNEY – Phillip CUNNINGHAM, *A Survey of Digital Humanities Programs*, *The Journal of Interactive Technology and Pedagogy* 2017/11. <https://jitp.commons.gc.cuny.edu/a-survey-of-digital-humanities-programs/>

A számítógépes nyelvészet is hasonlóan szerteágazó interdiszciplináris tudományág. Jurafsky és Martin fontos kézikönyve a számítógépes nyelvészetről ezzel a gondolattal kezdődik: „Az az elképzelés, hogy a számítógép képes legyen az emberi nyelv megértésére, ugyanolyan régi, mint maga a számítógép.”⁵ Erre a tudományterületre különböző nevekkel szokás hivatkozni, amelyek jelentésében van átfedés, de önmagukban más-más alterületekre utalnak: számítógépes nyelvészet, nyelv- és beszédtechnológia, természetesnyelv-feldolgozás (natural language processing, NLP), (humán) nyelvtechnológia (human language technology, HLT).

A The Association for Computational Linguistics (ACL) számítógépes nyelvészettel foglalkozó nemzetközi tudományos és szakmai egyesület szerint „a számítógépes nyelvészet a nyelv tudományos tanulmányozása számítástechnikai szemszögből”.⁶ A számítógépes nyelvészet interdiszciplináris tudomány, érinti a matematika, az informatika és a nyelvészet tudományterületeit is. Legáltalánosabban megfogalmazva a számítógépes nyelvészet az emberi nyelvvel kapcsolatos feladatok megoldására alkalmazza a számítógépet. Célja az emberi nyelvet feldolgozó és előállító rendszerek építése.

A számítógépes nyelvészeti kutatások motivációja kétféle lehet. Egyrészt elméleti, amelynek célja az emberi nyelvhasználatot leíró formalizált és konzisztens nyelvi modellek létrehozása, másrészt pedig lehet gyakorlati, amely a modellek praktikus, számítógépes megvalósítására koncentrál, valamint konkrét gépi alkalmazások előállítását célozza meg. Rengeteg olyan feladat van, amelynek a megoldása idetartozik, például az automatikus beszédfelismerés és természetesnyelv-feldolgozás, gépi fordítás, automatikus válaszgenerálás, információkinyerés, jelentés-egyértelműsítés, helyesírás-ellenőrzés, nyelvhelyesség-ellenőrzés stb. Ezekben a feladatokban közös, hogy megoldásukhoz valamilyen nyelvi jelenség számítógépes

⁵ Daniel JURAFSKY – James H. MARTIN, *Speech and Language Processing: An Introduction to Natural Language Processing, Speech Recognition, and Computational Linguistics*, II., Prentice-Hall, New Jersey, 2009, 1.

⁶ *What is the ACL and what is Computational Linguistics?*, <https://www.aclweb.org/portal/what-is-cl>

kezelése szükséges. A számítógépes nyelvészetten belül a nyelv szintjeinek és az emberi nyelvfeldolgozás pszicholingvisztikai részfeladatainak megfelelő részterületeket határozhatunk meg, úgymint a beszédfelismerés- és szintézis, a morfológiai és a szintaktikai elemzés, a szemantikai elemzés, a szöveggenerálás és a következtetés.

A számítógépes nyelvész a nyelvi jelenségek modellezésekor tudásalapú és adatalapú megoldásokhoz fordulhat. A tudásalapú modellelre az jellemző, hogy az ember által megfogalmazott szabályok működtetik, míg az adatalapú megoldás bázisa maga az adat, a nyelvi anyag. A számítógépes nyelvész feladata nem egyszerű, hiszen robusztus rendszert kell építenie egy rendkívül bonyolult rendszer, a nyelv köré.

Több lehetséges út vezet a számítógépes nyelvészet különböző területeinek műveléséhez. Számítógépes nyelvész elsősorban a nyelvészet iránt fogékony, de informatikai érdeklődésű emberekből lesz. Ezek a szakemberek általában – de nem kizárólag – a bölcsészettudományok, azon belül is a nyelvészet, illetve az informatika tudományterületei felől érkeznek.

A digitális bölcsészet oktatása Magyarországon

A Magyar Akkreditációs Bizottság 2010-ben engedélyezte a digitális bölcsészet mesterképzés alapítását két szakiránnyal: számítógépes nyelvészet és digitális kultúra. A következő évben, 2011-ben két egyetemen indult digitális bölcsészet mesterképzés: a Debreceni Egyetemen és a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen. A mesterképzés a 2016/17-es tanévben indult utoljára, miután az egy 2015-ös rendelet révén több alap-, osztatlan és mesterképzéssel együtt kikerült a felsőoktatási képesítési jegyzékből.⁷ A mesterképzés így mindössze hat tanévben indulhatott el.

---

⁷ 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelet a felsőoktatásban szerezhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500139.kor>. (Hozzáférés:

A PPKE-n a mesterképzés keretein belül 2014-től a számítógépes nyelvészet specializáció mellett a digitális kultúra specializáció is elérhető volt.⁸ A két specializáció keretében elvégzendő közös tárgyak nagy része gyakorlati ismeretet adott, többek között bevezette a hallgatót az informatika és a programozás alapjaiba (*Bevezetés a számítástechnikába, Bevezetés a programozásba I-II.*), a számítógépes algoritmusok működésébe (*Adatszerkezetek és algoritmusok*), valamint az adatbázisok működésébe és felépítésébe (*Introduction to Database Systems*), C++, Python és SQL nyelveken. Ezen tárgyak oktatását a PPKE Információs Technológiai Kara (ITK) biztosította. Az alapozó tárgyak között szerepelt továbbá a matematika, előadás és szeminárium formájában – heti 3-3 órában –, valamint a logika, amelyek a hallgatóknak a programozáshoz szükséges gondolkodásmód elsajátítását tűzték ki célul.

A számítógépes nyelvészet specializáció kötelező tárgyai és a digitális kultúra választható tárgyai között további ITK-s gyakorlati órák is elérhetőek voltak, közöttük a *Programozási nyelvek és módszerek, Java programozás, Scriptnyelvek*, valamint két félévnyi előadás és gyakorlat a *Nyelvtechnológia alapjai* és *A nyelvtechnológia eszközei és nyersanyagai* címmel. Ez utóbbi tárgyak oktatói maguk is számítógépes nyelvészek, így igazán értékes, kurrens ismereteket és gyakorlatot nyújtottak a hallgatók számára.

A digitális kultúra meghatározása korántsem olyan könnyű feladat, mint a számítógépes nyelvészeté. A digitális kultúra egyaránt foglalkozik például adatvizualizációval, digitális művészettel, digitális filológiával, a kommunikáció- és médiatudomány digitális vonatkozásaival (pl. közösségi média), szövegbányászattal, valamint a digitális kulturális örökség kezelésével. Ez a sokszínűség tapasztalható a magyarországi és külföldi képzésekben is.⁹ A PPKE digitális kultúra

---

2018. 08. 28.)

⁸ *Digitális Bölcsészet mesterképzési szak mintatanterve 2014/2015. tanévtől*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem: <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/172326/file/digit%C3%A1lis%20b%C3%B6lcs%C3%A9szet%20MA%20mintatanterv%281%29.pdf>

⁹ Néhány kiragadott példa a nemzetközi képzésekből: King's College London, Digital Culture

szakirányán a kötelező informatikai alapozó képzésen túl a hallgatók különböző kurzusokon sajátíthatták el a digitális technológiák alkalmazásait az egyes bölcsészettudományi területeken. Az olyan szemináriumok és előadások, mint például az *Információ- és tudásszervező rendszerek*, *Könyvtári digitális adatbázisok*, *Funkcionális metaadat-modellek* könyvtárinformatikai alapismereteket nyújtottak, a PPKE és a Petőfi Irodalmi Múzeum együttműködésében meghirdetett kurzusokon a hallgatók bepillantást nyertek a múzeuminformatika világába és a digitális kulturális örökség kezelésének módszereibe. A gyakorlati ismereteken túl a PPKE az elméleti képzésre is nagy hangsúlyt fektetett, kurzuskínálatban a bölcsészettudományok különböző területeiről szerepeltek olyan előadások, amelyek kapcsolódnak a digitális kultúrához, mint például *A multimédia elméletei*, *Kritikai kultúrakutatás*, *Digitális adatbázisok és szövegkorpuszok: történet és materialitás*, *Kulturális emlékezet* és *Vizuális kultúra*.

Amíg szerepelt a digitális bölcsészet mesterképzés a felsőoktatási képezési jegyzékben, minden tanévben (2011 és 2016 között) a szak elindulásához elegendő hallgató nyert felvételt a mesterképzésre. A PPKE digitális bölcsészet mesterképzésének felvételi statisztikái alapján a felvett hallgatók száma 3 és 15 fő között mozgott (összesen 41 fő), ami jól mutatja, hogy a mesterképzés iránt folyamatos volt az érdeklődés.

A diplomás pályakövetés feladata lenne annak nyomon követése és publikálása, hogy a szakra felvételt nyerők közül hányan vették már át a diplomájukat, és számukra milyen lehetőségek álltak/állnak rendelkezésre a munkaerőpiacon. A digitális bölcsészet mesterképzéshez hasonló kis létszámú szakok

---

BA: <https://www.kcl.ac.uk/study/undergraduate/courses/digital-culture-ba.aspx>; Arizona State University, Digital Culture BA: <https://artsmediaengineering.asu.edu/content/digital-culture>; The University of Sydney, Digital Cultures MA: <https://sydney.edu.au/courses/subject-areas/major/digital-cultures0.html>; Utrecht University, New Media & Digital Culture MA: <https://www.uu.nl/masters/en/new-media-digital-culture>; University of Bergen, Digital Culture MA: <https://www.uib.no/en/studies/MAHF-DIKUL>

esetében tanulságos és különösen fontos lenne a végzettek pályakövetésének eredményeit megismerni, ugyanakkor a digitális bölcsészet MA kapcsán részletes adatok nem állnak rendelkezésre.

A mesterképzés elvégzése után a hallgatóknak, akik nem a munkaerőpiaci lehetőségek közül választanak, lehetőségük van doktori tanulmányok elkezdésére és így a kutatói pálya választására. A PPKE Nyelvtudományi Doktori Iskola Nyelvtechnológia műhelyében jelenleg egy olyan doktorjelölt és három olyan doktorandusz hallgató van, akik a digitális bölcsészet mesterképzést végezték el; az Irodalomtudományi Doktori Iskolában pedig szintén tanul egy digitális kultúra szakirányon végzett hallgató. Az MTA–PIM közös digitális filológiai projektjében, a DigiPhil-ben további három digitális bölcsészet mesterszakon végzett hallgató vesz részt. Ugyanakkor a szakhoz kapcsolódó gyakorlati tudás – különös tekintettel a programozásra – egyre kelendőbb a munkaerőpiacon.

A PPKE mellett a Debreceni Egyetem Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékén is elérhető volt a digitális bölcsészet mesterképzés számítógépes nyelvészet és digitális kultúra szakiránnyal, ám a képzés csak 2011-ben és 2016-ban indult, összesen 17-en nyertek felvételt. A Debreceni Egyetem tanterve kissé eltér a PPKE tantervétől, a szakleírás így fogalmaz: „A képzés célja olyan szakemberek képzése, akik megszerzett szabad bölcsészeti ismereteik birtokában, valamint nyitott, interdiszciplináris szemlélet birtokában képesek bölcsészeti tartalmak modern technikai eszközökkel történő megjelenítésével kapcsolatos feladatok ellátására. A végzettek alkalmasak széleskörű és integrált interdiszciplináris elméleti tudásuk, a tudományos ismereteik módszertanának modern, innovatív alkalmazására, a rendelkezésre álló digitális erőforrások kiaknázásával elért magas fokú hivatástudattal kísért információfeldolgozásra.”¹⁰

---

¹⁰ *A digitális bölcsészet mesterszak leírása*, Debreceni Egyetem: http://lingua.arts.unideb.hu/doc/digitalis_bolcseszeti_kepzesi_program.pdf

A képzési cél megfogalmazásából és a két szakirány tantervéből kiderül, hogy a PPKE digitális bölcsészet mesterképzésénél a DE képzése általánosabb; kevésbé gyakorlatias ismereteket nyújtott. A Debreceni Egyetem képzése, a PPKE képzésével ellentétben, kisebb hangsúlyt fektetett programozás oktatásra, elméletibb informatikai ismereteket próbált átadni (pl. *Bevezetés az informatikába, Információtechnológia, A kognitív tudományok és az informatika, Szöveges információk kódolása és feldolgozása*). Az alapozó kurzusok mellett a számítógépes nyelvészet szakirány többek között olyan tantárgyakat tartalmazott, mint a *Nyelvészeti alapú szövegelemzés, a Szöveges információk elektronikus publikálása, Elektronikus szövegkiadás, Elektronikus könyvtár, Digitális archívumok*. A digitális kultúra szakirányon továbbá olyan kurzusokat hirdettek meg, amelyek célzottan a digitális bölcsészeti ismeretek alkalmazását segítik elő az egyes bölcsészettudományi területeken, mint például a *Digitális irodalomtudomány, A tudás reprezentálása a világhálón és az Internetes keresőrendszerek működése, Digitális források kutatása, védelme és biztonsága, Történelmi elektronikus levéltárak és digitális levéltári gyűjtemények, Digitális szövegkiadások, Térantropológia és Digitális szövegkiadások és adatbázisok az ókortörténet és segédtudományai szolgálatában*.

A két egyetem képzését összehasonlítva látható, hogy a Debreceni Egyetem képzésében elsősorban az elméleti jellegű informatikai oktatáson túl a számítógép alkalmazását mutatják meg a bölcsészettudomány különböző területein. A PPKE képzésén sokkal élesebben elválik a számítógépes nyelvészet és a digitális kultúra oktatása, és a képzés az alkalmazás helyett elsősorban a fejlesztésre helyezte a hangsúlyt. Utóbbit jól tükrözi a PPKE képzésében a programozásoktatás kiemelt szerepe is.

Egyéb hazai képzések

Bár a Digitális bölcsészet mesterképzés kikerült a felsőoktatási képesítési jegyzékből, Számítógépes nyelvészet specializáció MA szinten

több egyetemen is elvégezhető. A PPKE Elméleti nyelvészet mesterképzése 2017-től kétféle specializációval indul, így a Nyelvvelmélet specializáció mellett a Számítógépes nyelvészet specializáció is elérhető.¹¹ A Számítógépes nyelvészet specializáció kurzuskínálata nagyon hasonló a korábbi Digitális bölcsészet mesterképzés Számítógépes nyelvészet specializációjához, így ennek keretében is elvégezhetőek a fent említett, a PPKE-ITK által biztosított kurzusok.

Az ELTE BTK és az MTA Nyelvtudományi Intézet közösen indított Elméleti nyelvészet mesterképzésén elérhető a Számítógépes nyelvészet és neurolingvisztika szakirány.¹² Ennek a szakiránynak a keretében az elméletileg megalapozott nyelvészeti formalizmusoknak és elemzéseknek gyakorlati célokra való alkalmazását oktatják, illetve az ilyen jellegű alkalmazási lehetőségeket tárják fel. A szak oktatói az MTA Nyelvtudományi Intézet kutatói, a kurzuskínálat folyamatosan változik.

A Szegedi Egyetem Elméleti nyelvészet mesterképzésén Számítógépes nyelvészet specializáció is elérhető, ahol a hallgatók megismerkednek a nyelvészeti részdiszciplínáknak megfelelő számítógépes reprezentációkkal, a számítógépes alkalmazásokkal a nyelvtechnológia részterületeinek megfelelően, valamint a nyelvi adatbázisok, korpuszok létrehozásával és használatával.¹³ Emellett ismereteket szereznek a nyelvtechnológia különböző területeiről, több programozási nyelvvel is megismerkednek. A szakmai tárgyak között szerepel többek között a *Formális nyelvek elmélete*, *Számítógépes lexikon*, *Számítógépes fonológia és morfológia*, *Számítógépes szintaxis*, *Számítógépes szemantika*, *Ember-gép kommunikáció*, *Korpusznyelvészet*, *Objektumorientált programozás*, *Logikai programozás*, *Nyelvtechnológiai módszerek*, *Gépi tanulás*.

¹¹ *Elméleti Nyelvészet MA*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem: <http://btk.ppke.hu/karunkrol/intezetek-tanszekek/angol-amerikai-intezet/elmeleti-nyelvészet-tanszek/szakajanko-es-kepzesek/elmeleti-nyelvészet-ma>

¹² *Elmélet Nyelvészet mesterképzés*, MTA Nyelvtudományi Intézet Elméleti Nyelvészeti Osztály: <http://www.nytud.hu/szakcsoport/ma/index.html>

¹³ *Elméleti nyelvészet MA*, Szegedi Tudományegyetem: <http://www.arts.u-szeged.hu/kepzesek-btk/mesterkepzes/elmeleti-nyelvészet-ma>

A PPKE BTK-n a 2017/2018-as tanévtől elérhető a magyar nyelv és irodalom alapszak Nyelvelmélet és nyelvhasználat specializációja, amely betekintést nyújt az alkalmazott- és elméleti nyelvészet különböző területeibe, köztük a számítógépes nyelvészetbe is a *Nyelvtechnológia területei* című előadáson keresztül.

A 2017/18-as tanévtől BA szinten is elérhetővé vált a PPKE-n a teljes, 3 tanéves elméleti nyelvészeti képzés, amely kiváló alapokat ad az MA szintű számítógépes nyelvészeti tanulmányokhoz. Ez szintén tartalmazza a *Nyelvtechnológia területei* című előadást, valamint egy nagyon fontos alapozó tárgyat, a *Matematikai és logikai alapismeretek* című gyakorlatot sok más, nyelvészeti tárgyak (*Fonológia, Morfológia, Szintaxis, Bevezetés a kognitív tudományba, A szemantika alapjai*) mellett.

A Szegedi Egyetem minden bölcsészhallgatója számára elérhetővé tette a Nyelvtechnológia szakirányt, amelynek „célja olyan szakemberek képzése, akik az elméleti nyelvészet szakterületén járatosak, és egyúttal a nyelvészeti és nyelvészettel kapcsolatos kutatások bármely területének műveléséhez szilárd alapismeretekkel és módszertani készséggel rendelkeznek, foglalkoztatásuk számos területen lehetséges, például számítógépes nyelvészeti munkára, szótárírással kapcsolatos feladatokra, nyelvkönyvek és nyelvtankönyvek írására, médiával kapcsolatos munkakörökre alkalmasak lesznek”.¹⁴

A megszűnt digitális bölcsészet mesterképzés digitális kultúra specializációjának egyelőre nincs a számítógépes nyelvészeti képzésformákhoz hasonló alternatívája. Ettől függetlenül számos törekvést láthatunk a szak pótlására. A Central European University kurzuslistájában már 2015 óta megtalálhatók digitális bölcsészeti témájú előadások, 2016 tavaszán pedig elindult a 18 hónapig tartó projekt, a Digital Humanities Initiative (DHI). A DHI először felmérte az egyetem oktatói és hallgatói körében, hogy milyen digitális bölcsészeti eszközöket, technológiákat ismernek és alkalmaznak a kutatásaik

---

¹⁴ *Nyelvtechnológia szakirány*, Szegedi Tudományegyetem: <http://ling.bibl.u-szeged.hu/index.php/nyelvtechnologia>

során, valamint milyen mértékű érdeklődést tanúsítanak a digitális bölcsészet iránt.¹⁵ A felmérésből az látszott, hogy bár a válaszadók nagy része nem tudta pontosan, hogy mi a digitális bölcsészet, mégis komolyan érdeklődött a digitális eszközök kutatásban való hasznosítása iránt. A felmérésből az is kiderült, hogy igény van a számítógépes szövegelemzés, a szövegbányászat oktatására is. A DHI ezért elindította a *Text Analysis Across Disciplines* (TANAD) projektjét, melynek keretein belül 2018 tavaszán Frank Fischer (National Research University Higher School of Economics) háromnapos mesterkurzust tartott a társadalmi hálózatok irodalmi szövegekben való vizsgálatáról, valamint megrendezésre került a *Text Mining Boot Camp*, ahol az egyetem hallgatói kezdő és haladó szintű kurzusokon vehettek részt. A DHI egy nyílt előadásorozatot is indított (*Conversations in the Digital Humanities*), ahol hazai és külföldi szakértők előadásait hallgathatták meg az érdeklődők, többek között Susan Schreibman (University of Maynooth), a *Companion to Digital Humanities* társszerkesztőjének előadását.¹⁶ A CEU a DHI közreműködésével 2017-ben csatlakozott az egyik legnagyobb európai szervezethez, a DARIAH-hoz (Digital Research Infrastructure for the Arts and Humanities). Az ismeretterjesztő előadásokon és az egyetemi kurzusokon túl több digitális bölcsészeti aspektussal is rendelkező kutatási projekt indult a DHI és a TANAD közreműködésével, mint például a két világháború közötti magyar zsidó diákok külföldi tanulmányát feldolgozó adatbázis.

Magyarországon jelenleg egyetlen digitális bölcsészet központ működik,¹⁷ amely az ELTE BTK-n alakult 2017 tavaszán, azzal a céllal, hogy összegyűjtse és támogassa az egyetemen működő digitális bölcsészethez kapcsolódó kutatásokat, és szakmai, illetve technikai segítséget nyújtson a már meglévő és az induló kutatások, kutatócsoportok

¹⁵ *The DHI and Digital Humanities*, Central European University Digital Humanities Initiative: <https://www.ceu.edu/dhi/what-is-digital-humanities>

¹⁶ Az előadás összefoglalója elérhető a DHI oldalán: <https://www.ceu.edu/article/2017-01-17/ceu-digital-humanities-initiatives-third-conversation-session-features-susan>

¹⁷ A Debreceni Egyetemen 2007-ben létrejött egy digitális bölcsészeti központ, de ennek működéséről semmilyen információ nem érhető el. <https://tudoster.idea.unideb.hu/egyseg/468>

részére.¹⁸ A központ szervezésében 2017 márciusában Thorsten Ries (Ghent University) és Heinz Werner Kramski (Literaturarchiv Marbach) tartottak előadást a digitálisan született anyagok kezeléséről és a digitális helyszínelésről. 2018 tavaszán a központ angol nyelvű nemzetközi konferenciát szervezett *DH_Budapest_2018* címmel, valamint nemzetközi folyóiratot indít. A központ céljai között szerepel az egyetem hallgatóinak és oktatóinak képzések és workshopok tartása; például digitális filológia, adatvizualizáció és stilometria témában szerveztek workshopot. Az ELTE.DH számos nemzetközi digitális bölcsészeti szervezethez csatlakozott, többek közt a DARIAH-hoz. A DARIAH létrehozta a DARIAH Teach programot, melynek célja, hogy többnyelvű, digitális bölcsészeti témájú oktatóanyagoknak biztosítson platformot. Az elérhető oktatóanyagok közül az ELTE.DH a *Text Encoding and the TEI*¹⁹ című anyagot fordította le magyar nyelvre.²⁰

A digitális bölcsészet mesterszak megszüntetését követően több kezdeményezést láthatunk a digitális bölcsészet népszerűsítésére, oktatására, azonban ezek nem pótolhatják az átfogó ismereteket nyújtó képzést, ezért az ELTE és a PPKE konzorciális formában tervezi újra elindítani a mesterszakot.²¹

---

¹⁸ KISZL Péter, *Digitális Bölcsészet – Régi-új horizontok az interdiszciplinaritásban*, Hungarológiai Közlemények 2018, Bölcsészettudományi kar, Újvidék, megjelenés alatt.

¹⁹ Roman BLEIER – Susan SCHREIBMAN, *Text Encoding and the TEI*, <https://teach.dariah.eu/course/view.php?id=23>

²⁰ BOBÁK Barbara – FELLEGI Zsófia – PALKÓ Gábor, *Szövegkódolás és a Text Encoding Initiative*, <https://teach.dariah.eu/course/view.php?id=40>

²¹ KISZL, *Digitális Bölcsészet*